

IRODALMI SZEMLE

a) Hazai irodalom.

Katholikus autonomia. A katolikus autonomia múltja, jelene s jövője és a felekezetek autonom szabályai. Ismereti *Szemnecz Emil*. Két rész egy kötetben. Budapest, 1897, a „Hunyadi Mátyás“-intézet nyomása, 219+176 lap, ára kötve 4 forint.

Római kath. atyánkfiai körében ismét napirendre került az autonomia szervezésének kérdése. A kultuszminiszter kezdeményezése, az esztergomi érsek felhívása óta kath. körökben, napi sajtóban és szakközlönyökben nap-nap után beszélnek és írnak e nagy kérdéstről, mely ha szerencsés megoldást nyer, századokra kiható történeti esemény lesz a római egyház és hazánk történetében.

Szemnecz Emil, a «Magyar Állam» jó tollú szerkesztője, a fent címzett vaskos könyvben arra az érdemleges feladatra vállalkozott, hogy az autonomia elvi és történeti mozzanatainak feltűntetése mellett egybegyűjtse «a kérdés elbírálására szükséges anyagot s kifejtse azokat az irányeszméket is, melyeket a kölcsönös jogtisztelenségen alapuló megoldásnál megvalósításra alkalmasnak vélt s melyek az egyház szabadsága mellett a jogos állami érdekeknek kielégítését is célozzák».

A munka két részre oszlik. Az első részben a kath. autonomia történetére vonatkozó adatokat s a fontosabb okiratokat közli és megvitatja az autonom szervezkedésnek mindazon motivumait, melyek szerző véleménye szerint, a szervezkedés sikerét biztosítják. Szól itt az autonomia lényegéről, 1848-iki megindításáról, 1870. évi előzményeiről, az autonomiai kongresszus összehívásáról, megalakulásáról, munkálatairól, a szervezeti szabályzat tárgyalásáról, a szervezet további sorsáról. Majd az autonomia és a pápa, az autonomia és az állam viszonyát s ebből folyólag az autonomia alapelveit vitatja meg, azt bizonyítgatván, hogy az autonomiának joga van a főbb javadalmasok kandidációjára, az egyházi javak kezelésére, az iskolai önkormányzatra stb. A második részben a gör. keleti román és szerb

egyház autonom szervezetét, az ág. hitv. evang. egyház alkotmányát s végül az ev. ref. egyház alkotmányos szervezetét ismerteti a jelenleg érvényben levő egyházi törvények alapján.

A könyv szellemét leghívebben visszatükrözik «a kath. autonomia lényege» (I-ső) és «a katolikus autonomia alapelvei» (XII.) fejezetek. Szerző szerint «a kath. autonomia, azaz önkormányzat az a szervezet, melyben a világi hívek az *egyház világi vonatkozású ügyeinek* a papsággal egyetértésben való *intézésére*, az egyház jogainak és szabadságainak oltalmára, vagyonának biztosítására, az isteni egyházkormányzat támogatására és megvédésére egyesülnek» (8. l.). Tehát a világi elem nagyon szűk körben érvényesülhet. Az autonomia alapelveit pedig a következő három tételben foglalja össze:

«1. A katolikus autonomiának szervezeti alapja az egyenes választáson alapuló és egyharmadában egyháziakból, kétharmadában világiakból álló alkotmányos gyűlések és azoknak választott tanácsai».

«2. A kath. autonomia jogkörét képezik: a) a királyi patronátustól eddigi megbizatásból a kultuszminiszter által intézett ügyek átvétele; b) a püspöki kar által átengedett jogok (pl. az iskolák felügyelete, az egyházközségi vagyon kezelése és az egyházi javak kezelésének ellenőrzése); c) az államkormány által a felekezetek autonomiájának megadott összes jogosítványok».

«3. A katolikus autonomia belső tartalmát adják: a) nagyobb javadalmakra és címekre való hármasszoros kandidáció joga; b) a kath. alapok és alapítványok átvétele, kezelése és felhasználása; c) az iskolai autonomia a protestánsoknak megadott terjedelemben».

Látnivaló, hogy Szemecz könyve az autonomia tartalmát az állammal s különösen a kir. főpatronátus jogával szemben sokkal inkább kibővíteni célozza, mint azt az 1871-iki szervezet javasolta. Mert míg az 1871. évi tervezet csak ennyit vett fel a szervezetbe: «Az apostoli király főkegyúri joga épen tartatik»; addig Semecz a főpatronátus átalakítását a következő négy eset valamelyike szerint indítványozza:

1. Vagy lemond a király a patronátussal járó jogokról s azok visszaszállnak a pápára s onnét új jogadományozás czimén egészben vagy részben az autonomiára.

2. Vagy átadja a király e jogkört a pápa beleegyezésével a kath. hívek alkotmányos szervezetének.

3. Vagy megoszlik a patronátusi jog a király, az államkormány és a kath. autonomia között.

4. Vagy a királyi patronátus jogos terjedelmében egyelőre érintetlen maradván, mindama jogosítványok, melyek abból kifolyólag a király külön megbízásaképen a kultuszminiszter, esetleg a minisztertanács által gyakoroltattak, átruháztatnak a kath. autonomiára. A négy mód közül szerzőnk szerint legrosszabb lenne a 3-ik,

kevésbé kivihető az 1-ső és 2-ik, leghelyesebb a 4-ik pontban foglalt megoldás volna. S több ízben és nagy nyomatékkal hangsúlyozza, hogy «az államnak a kath. autonomiára több befolyása nem lehet, mint a mennyt felügyeleti jogánál fogva, a protestáns autonomiára gyakorol».

Általában az egész könyv, bár elvileg többször tiltakozik a prot. autonomia átvétele ellen, azért tényleg s kivált az állammal szemben való jogkör meghatározásában folytonosan a prot. autonomia analogiájára hivatkozik. S ez a Szemnecz könyvének s általában az egész autonomiai mozgalomnak egyik jellemző sajátága. Autonomia czíme alatt egyenesen arra törekszik, hogy az államtól minél több szabadságot és önrendelkezést csikarjon ki egyháza számára, s e tekintetben nagyon szívesen egyenlősíti magát a protestáns egyházzal. Nagy nyomatékkal hangsúlyozza, hogy «az állami felügyeleti jognak, mint minden jogállamban minden jognak, egyenlőnek kell lenni az összes elismert és bevett vallásokkal és felekezetekkel szemben», mert hát «így kívánja ezt a jogegyenlőség». De azt vagy elfelejti vagy szándékosan elhallgatja, hogy ennek a jogegyenlőségi elvnek a másik oldala meg azt kívánja, hogy akkor egyszersmind minden elismert és bevett vallásfelekezet egyenlően bírja és használja az állam és a királyok által adományozott egyházi és kulturális alapokat és alapítványokat. Ezt szintén megkívánja a teljes egyháztestületi jogegyenlőség.

Egyébiránt nem akarunk bírálólággal hozzászólni a Szemnecz könyvének különben érdekes fejtegetéseihez, mert hisz akkor egész ellentanulmányt kellene írunk. Csak annyit jegyzünk meg az autonomiának Szemnecz-féle felfogásáról, hogy ilyen elvi alapon, a királyi és állami jogok ilyen felforgatásával bajosan lehet autonomiát szervezni. Nem a más vallásúak miatt, hanem az állam és az ország vitális érdekei miatt, melyeknek a Szemnecz-féle autonomia-tervezet minden lépten-nyomon az elevenjökbe vág. Az ilyen túlmerész követelésekkel szemben az államnak csak az lehet a válasza, a mit különben a római egyház és pápája szokott hasonló esetekben hangoztatni, s ez a *non possumus*.

Különben a könyv szépen, érdekesen, nagy tanulmánynyal és elvszerű állásponton, igazi rómi kath. hűséggel van írva s belőle a prot. közönség is kimerítő tájékozást meríthet az autonomia céljai és törekvései felől. Történeti részei az ügy multját és jelenét tárják elénk, elvi fejtegetései alapján egész mélyökig bele pillanthatunk ama nagy kérdésekbe, melyek kath. autonomia neve alatt az egész országot, az állami és felségjogokat, a felekezetközi helyzetet s az állam és az egyházak közti jogviszonyokat a legközvetlenebbül és egész mélyökben érintik.

Sz. F.